

»DELNINGA I GRUNNA»

Av *Bo Hellman*

J samband med en etnologisk undersökning hade jag för ett tjugotal år sedan anledning att gå igenom en del domböcker. Dessa innehålla nämligen många gånger ett mycket värdefullt material för kännedom om gångna tiders folkliv, seder och bruk. Vid detta tillfälle genomgicks bl. a. Härnösands rådstuvurätts dombok för år 1858. Som så ofta vid genomgång av äldre arkivmaterial påträffades nu en hel del uppgifter, vilka voro av stort intresse, men som lågo utanför den aktuella undersökningen. Bland dessa var en uppgift, som framkommit i en vittnesutsago i ett tvistemål i Grunnans fiskeläge. Vittnet, torparsonen Pehr Sundén, vilken år 1857 efter att ha köpt en del av en fiskares arrende i Grunna hamn, fiskat där med en fjärdedels not och halv skötbåt uppgav bl. a., att sagda år »fisket i hamnen idkats med nio notar och arton skötbåtar, att notfisket bedrivits gemensamt, så att alla idkarena tagit lika del i fångsten efter varandras andel i fiskredskapen».

Denna sista uppgift var onekligen av stort intresse, då något sådant icke var känt från något annat ångermanländskt fiskeläge, och det var lockande att vid tillfälle söka erhålla närmare upplysningar om på vad sätt denna delning tillgått, vilken onekligen vittnade om god grannsämja och sammanhållning men därjämte om viss fast organisation.

I de Grunnan närliggande fiskelägen jag något år senare besökte, träffade jag äldre fiskare, vilka på frågan om fångsten i deras fiskeläge brukat delas mellan de olika fiskarena på något sätt, bestämt förnekade, att där så i mans minne skett, men att de väl kände till att så tidigare varit fallet i

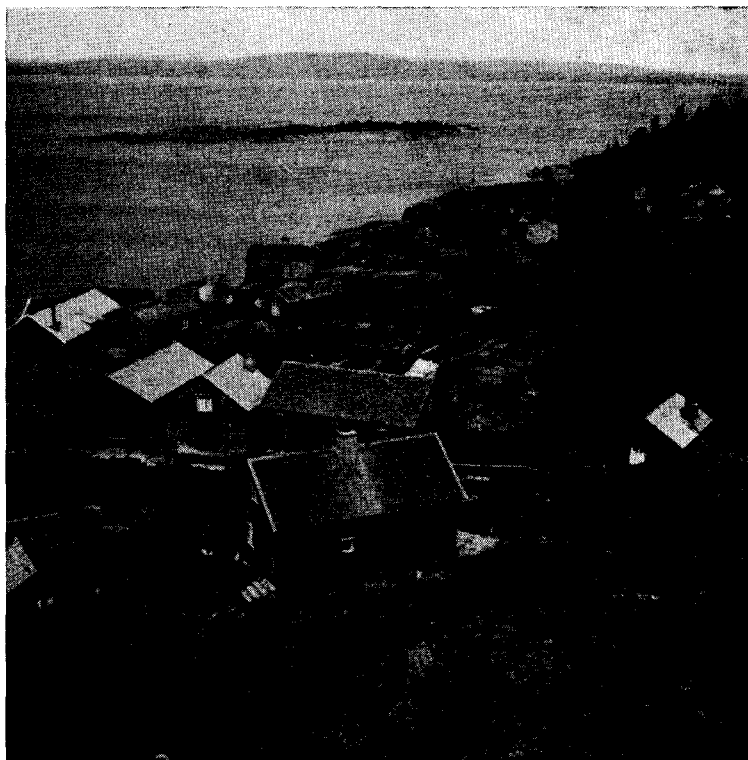
Vid en väl skyddad vik på Södra Ulvön ligger Grunnans fiskeläge, nu det enda av de förr så talrika säsongbebodda fiskelägena vid Ångermanlandskusten, vilket fortfarande bebos sommartid men som icke fått permanent bebyggelse.

Foto: Bo Hellman.

Grunnan. Hur denna procedur »delninga i Grunna», som de kallade den, försiggått, visste de dock icke närmare besked om. Men det vitsordade alla, att det förr bland kustens fiskare allmänt talats om denna och den goda sammanhållningen i Grunnan.

Närmare besked om »delningen» fick jag emellertid, när jag några år senare träffade vaktmästare Erik Vigren — bördig från Käxed i Vibyggerå — vilken i sin ungdom på 1890-talet sommartid med sin fader låg på fiske i Grunnan.

Enligt Vigren skulle delningen åtminstone under de sista

Ännu finnas några av de gamla grå stugorna från äldre tider kvar. De gamla sjöbodarna däremot ha alla, den sista efter det dessa bilder togos, ersatts av nya och betydligt större bodar. Foto: Bo Hellman.

årtiondena, när den förekom, ha berört icke endast, som i det ovannämnda vittnesmålet uppgavs notfisket, utan även skötfisket.

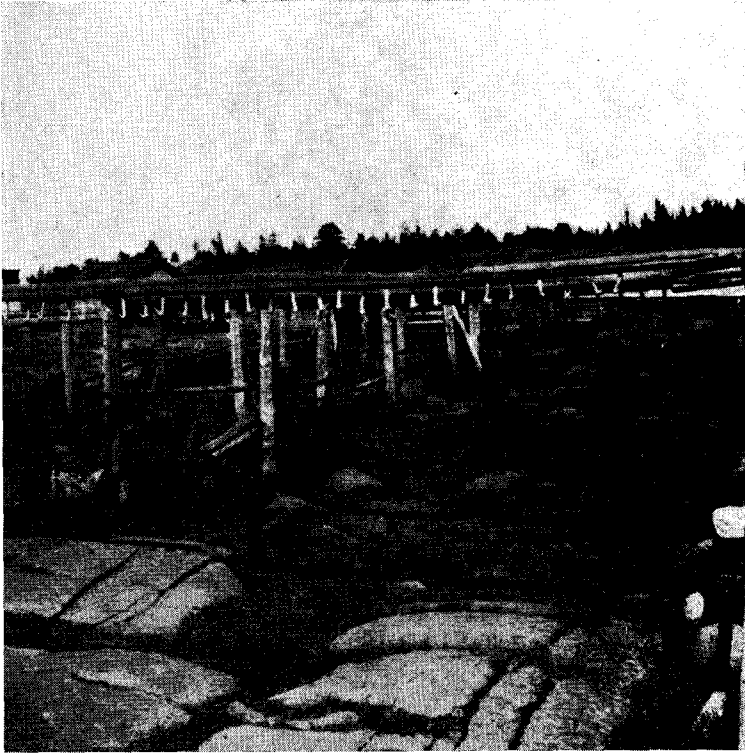
Antalet fiskare i hamnen har som på andra håll varierat rätt mycket. På 1890-talet, när Vigren fiskade där, fanns det 18 fiskare. Var och en av dessa hade genom en vid hamnstämman på våren företagen lottdragning tilldelats ett nummer. Det förekom även ibland fiskare med »halvnummer», det var fiskare, som ägde hälften i en båt och redskap, liksom det även förekommit, att en fiskare haft dubbel uppsättning

I den utmärkta hamnen äro båtarna skyddade för alla vindar. I förgrunden en äldre skötbåt, en fembording. Foto: Bo Hellman.

och betalt två andelar av fiskearrendet och därför haft två nummer.

För att klargöra hur delningen av fångsten tillgick, är det enklast att välja ett fall, när endast helnummer förekommit och var och en endast haft ett nummer. Vi tänka oss, att det är första gången det för året fiskas, och att det är 18 fiskare. Fiskarna nr 1—9 ha fått 15 fjärdingar strömming var, de övriga endast 5 var. Då lämna nr 1—9 vardera 5 fjärdingar till nr 10—18. I detta fall har, som man sade, varvet gått runt. Nästa gång är det endast nr 1 och nr 5 som fått något, de ha vardera fått 10 fjärdingar. I detta fall behåller nr 1 själv

På gistvallen, där man efter att ha kommit hem från fiske hängde upp skötar eller not till tork, finnas ännu kvar några gamla gister med träkrokar. Nu för tiden hänga här moderna nylonnät. Foto: Bo Hellman.

4 fjärdingar och till nr 2 lämnar han 4 och till nr 3 lämnar han 2 fjärdingar. Nr 5 behåller själv likaledes 4 fjärdingar och lämnar lika många till nr 4 och lämnar till nr 3 de återstående 2 fjärdingarna. Nu har således efter andra fiskedagen nr 1—5 fått 14 fjärdingar, alla de övriga ha fått 10. Varvet säges nu stå eller börja vid nr 6. På tredje fiskedagen antaga vi att nr 1, 3, 8 och 10 vardera fiskat 12 fjärdingar, de övriga ingenting, sammanlagt således 48 fjärdingar. Dessa kunna då fördelas så, att nr 6—17 få vardera 4 fjärdingar. Varvet står då vid nr 18, när alla t. o. m. nr 17 ha fått 14 fjärdingar.

Till hamnens gemensamma egendom hör lettpannan och lettrännan. I pannan kokades förr färg på färska grankottar eller särskilt beredd björkbark och aska, och med den på så sätt erhållna färgen preparerades näten dels för att bli hållbarare och dels för att bli mindre väl synliga i vattnet. I lettrännan fingo näten ligga en stund för att överflödig färg skulle rinna av och tillvaratagas.

Foto: Bo Hellman.

I Grunnan kunde det sålunda mycket väl hända, att en, som hade sin båt full med strömming, kunde få lämna ifrån sig hela fångsten, och att han därför icke rodde fram till den egna sjöbodbryggan utan till den brygga, där varvet stod eller till någon av dem, som komma därefter.

Genom det i Grunnan tillämpade systemet för delning har man undvikit, att fångsten plottrades bort i små lotter, det har varit bättre, att fyra fiskare fått fyra fjärdingar var, än

På berget ovanför hamnens sammanträngda bebyggelse ligger det lilla kapellet. Det är uppfört av gävlefiskare år 1771. Gudstjänst hålles här en gång varje sommar av kyrkoherden i Vibyggerå.

Foto: Bo Hellman.

att arton fiskare skulle dela sexton fjärdingar. Som princip för delningen har stått en önskan att på en gång få så pass mycket, att det lönat sig att sätta igång med insaltning eller surströmmingsberedning.

Delningen av strömmingen kontrollerades av ett lag på fem man. Skyldigheten att vara med i laget och »mäta strömming», som det hette, gick i tur. Vid delningen var det två man i båten. Dessa öste med ett öskar upp strömmingen i en kagge, som rymde tre gamla fjärdingar. Kaggen skulle vara tätt packad och ösas så rågad, att strömmingen av sig själv rann av den. Till delnings- och mätarlaget hörde vidare en

Kapellets enkla interiör prydes av en praktfull predikstol, en till 1330-talet daterad madonnabild, ett krucifix, en helgonbild och en med Kristus och apostlarna målad predella från ett altarskåp.

Foto: Bo Hellman.

slinggast, som parerade kaggen, när den från båten hissades upp på bodbryggan. Lagets två övriga män stodo på bryggan och buro därifrån in kaggen i boden.

Vid delningen fördes icke några anteckningar. Det var ju fem man som mätte strömmingen, och då dessutom var och en väl höll reda på hur mycket han hade fått, så ansågs risken, att det skulle uppstå något fel eller misstag, så liten, att någon bokföring icke var behövlig.

Under den tid då man tillämpade delningen även vid sköt-
rodden, ringde hamnfogden i kapellklockan vid halv tre-

tiden på dagen, som tecken på att det var dags att samlas på »Funderingsberget», där kom man överens om hur många skötar, som skulle stenas. Vid lika delning var det självfallet, att alla skulle stena och sätta lika många skötar liksom även, att alla skulle deltaga i fisket, ingen fick ligga hemma. Vidare kom man vid detta tillfälle överens om vart man skulle ro. Det fanns många »sättningar» att välja på. I Vigrens ungdom, när det var 18 båtar eller rättare 18 fiskare i hamnen, voro dessa, när det gällde skötrodden, uppdelade i två grupper, vilka voro fasta för hela sommaren, sedan en särskild nummerdragning förrättats på en hamnstämman vid tiden kring Jackmäss.

Liksom i alla andra ångermanländska fiskelägen fick man icke ro ut till skötsättningen förrän hamnfogden givit signal. Men sedan sådan givits, började kapprodden ut ur hamnen men i motsats till vad som gällde i många andra fiskelägen, fick icke den, som kommit först till den överenskomna platsen, börja sätta ut. Han måste vänta, tills alla de övriga i gruppen kommit fram, och först då fick sättningen börja. Den skedde alltid i ordning, så att första kvällen satte nr 1 först och därefter i nummerordning de övriga. Nästa kväll satte nr 2 först, under det att nr 1 fick vänta till sist.

»Delninga i Grunna» upphörde för omkring femtio år sedan. Anledningen var att man började övergå från not- till krokfiske, och att till en början då icke alla hade råd att skaffa sig de nya och förhållandevis dyrbara nät, som behövdes för krokfisket. De, som då skaffat sådana, ville icke längre vara med och dela lika, eftersom krokfisket dels gav mer och dels var mindre arbetskrävande.